

66

(c) 2009 Real Ac

REAL ACADEMIA

JUL

XXI
1
D - 34

LEGISLACIÓN

BIBLIOTECA

Núm.

Estante

Tabla

~~38. D~~

OBSERVACIONES

1894

7-3

i/15766

1 ~~XXI~~
D-34
INSTITUTIONES

JURIS

CANONICI

NOVA ET SINGULARI

METHODO CONTEXTÆ;

Ad Usam Studiosorum Juris.

EDITIO COMPLUTENSIS
EX TYPOGRAPHIA REGIÆ
UNIVERSITATIS.

ANNO MDCCXCII.

Cum permissu.

DE VARIIS
 CANONICI JURIS
 COLLECTIONIBUS.

CORPUS Juris Canonici sex Collectionibus constat. Prima collectio Decretum Gratiani vocatur, à nomine Auctoris, qui Monachus Benedictini Ordinis fuit, patriâ Clusinus, Professus in Bononiensi sancti Foelicis Monasterio.

Ordinatum fuit Decretum Gratiani præsertim ex variis Conciliorum Canonibus, Decretis summorum Pontificum, sanctorumque Patrum Sententiis.

Prodiit anno Christi 1151, sedente Romæ Eugenio III. Et quoniam hoc est opus privati tantum Doctoris; auctoritatem; vim & robur, non à Gratiani collectione, sed à propriis fontibus habet.

Inscripsit Gratianus hoc opus, concordantiam discordantium Canonum ; quia Canones inter se pugnantés ad concordiam revocat.

Hujus voluminis tres sunt partes. Prima continet centum distinctiones et unam : in illà parte agitur de Jure ipso , et de ejus partibus ; de personis Ecclesiasticis , et de earum ordinationibus.

Secunda pars continet triginta sex causas , seu species , quarum quælibet in aliquot quæstiones dividitur. Illa pars ordinem judiciorum explicat, exceptis decem postremis causis , in quibus agitur de Sacramento Matrimonii, et de ejus impedimentis , inter quæ erat olim pœnitentia publica : quapropter Tractatus de pœnitentia continetur in causa trigesimâ tertiâ, qui Tractatus cum esset longior , ideò in septem distinctiones ab interpretibus divisus est.

Tertia pars est de consecratione ; continet quinque distinctiones , et

5

præcipuè tractat de consecrandis
Ecclesiis, vasisque Ecclesiæ, et
de Sacramentis Baptismi et Eucha-
ristiæ.

Secunda Canonici Juris collectio
continet quinque libros Decreta-
lium Gregorii IX. qui novam Pon-
tificialium Epistolarum collectionem
ordinavit, operâ Raymundi de
Pennaforti, et publicâ auctoritate
donavit anno 1230.

Materia horumce librorum hoc
versu continetur:

*Judex, Judicium, Clerus, Spon-
salia, Crimen.*

Tertia Canonici Juris collectio
Sextus Decretalium nuncupatur,
quæ quamvis Gregorianæ instar, in
quinque libros dividatur, eadem-
que sit methodo confecta, dicitur
tamen sextus Decretalium liber,
quia quinque Gregorianis adjectus
est, veluti appendix et supplemen-
tum.

Auctorem habet Bonifacium VIII.

prodiit circa annum Christi 1298. Continet tam Gregorii IX. Constitutiones nonnullas posteriores, quam sequentium Pontificum, ipsiusque Bonifacii VIII.

Quarta collectio Clementinarum nomine circumfertur, quas Clemens V. partim ex Canonibus Concilii Viennensis, partim ex propriis Constitutionibus curavit confici, sed morte preventus non publicavit.

Eas fecit Juris publici Joannes XXII. ejus succesor anno Christi 1317.

Hæc collectio in quinque libros eodem ordine quo Decretales, et sextus, dividitur.

Quinta collectio complectitur viginti Constitutiones Joannis XXII. titulis quatuordecim comprehensas nullâ librorum, propter materiam paucitatem, factâ divisione, & dicuntur Extravagantes Joann. XXII.

Quo tempore prodierit incertum est; ejus Auctor obiisse dicitur anno 1334.

Sexta collectio extravagan-
tium nomen præ se fert.

Continet constitutiones diverso-
rum S. Pontificum, qui vel ante
Joannem XXII. vel post eum vi-
xerunt.

In quinque libros dividitur: ve-
rum quoniam de Matrimonio nulla
constitutio extat, ideò quartus liber
vacare dicitur.

Constitutiones, quæ in his dua-
bus posterioribus Juris Canonici
collectionibus continentur, extra-
vagantes ideò vocantur, quòd non
publica auctoritate, sed privatorum
duntaxat curâ, Juris Canonici libris
insertæ sint.

Cæterum Decretales vim Juris
habent apud nos, quatenus juri re-
gio, & moribus nostris non adver-
santur.

Hæ collectiones non uno, eodem-
que modo laudantur.

Canones primæ partis Decreti
laudantur, prima cujusque Cano-
nis vocabula citando, adjecto nu-

mero Canonis, et distinctionis, v.g. *Canone Multis 5. distinctione 2.*

Canonis secundæ partis Decreti citantur, prima cujusque vocabula referendo, numerumque causæ, et quæstionis, v. gr. *Canone Sancta, 2. quæst. 7.* Hic enim subtacetur vox *causa*. Nota tamèn quod Canones Tractatus de Pœnitentiâ citentur eodem modo, ac Canones primæ partis, hoc tamèn adjecto *de Pœnitentiâ* v. g. *Can. Petrus 1. dist. 1. de Pœn.*

Canones tertiæ partis laudantur eodem modo, ac primæ partis Canones, hoc tamèn adjecto *de Consecratione*. v. g. *Canone Non potest 4. dist. 4. de Consecratione.*

Decretalium capitula laudantur per primas capituli voces, vel per numerum, cum rubricâ seu titulo, et adjectâ voce *extra*, quæ denotat ea quæ citantur esse extra Decretum Gratiani, et esse in Decretalibus; v. g. *cap. Si quis 1. extra de foro competenti.*

Capitula sexti eodem modo citantur, nisi quod loco vocis *extra*, hæc referatur in fine, scilicet, *in sexto*, v. gr. *capitulo Quamquam 1. de judiciis*, *in sexto*.

Eodem etiam modo citantur capitula Clementinarum, ac capitula Decretalium, loco vocis *extra* hoc posito *in Clementinis*, v. g. *cap. Venit 2. in Clementinis de Baptismo*.

Eodem modo laudantur Extravagantes Joannis XXII. nisi quod in fine adjiciantur hæc voces *apud Joannem XXII. vel in Extravagantibus Joannis XXII. v. gr. cap. unico de crimine falsi, apud Joannem XXII. vel in Extravagantibus Joann. XXII.*

Extravagantium communium capitula eodem modo citantur, ac capitula Extravagantium Joannis XXII. nisi quod posteriores voces ita mutantur, nempe *in extravagan-
gantibus communibus*.

De Jure Canonico, et ejus divisione.

JUS Canonicum est collectio regularum, quas Ecclesia sibi constituit, vel ad fidei declarationem, vel ad muniendam disciplinam.

Canonicum dicitur à Græco κανων, quod Latinè regulam significat.

Dividitur vel ratione materiæ, vel ratione formæ.

Ratione materiæ, Jus Canonicum, vel ad fidem pertinet, vel ad mores, et Ecclesiasticam disciplinam.

Quæ ad fidem spectant, vocantur dogmata, quæ verò pertinent ad disciplinam, Canonum appellatione designantur.

Quæ ad fidem pertinent, ab omnibus Ecclesiis debent servari, regula enim fidei una est; sed quæ disciplinam respiciunt, provariâ locorum, personarum, et temporum circumstantiâ possunt immutari.

Ratione formæ, Jus Canonicum dividitur in scriptum, et non scriptum.

De Jure scripto.

Juris scripti duæ sunt species, scilicet, Sacræ Scripturæ, et Canones.

Sacræ Scripturæ continentur libris veteris, et novi Testamenti, quorum librorum numerum, et auctoritatem definierunt Patres Concilii Tridentini.

Canones verò, aut ex conciliis, aut ex Constitutionibus summorum Pontificum, aut ex Sententiis Sanctotum Patrum collecti sunt.

De Conciliis.

Quod Græce Synodus, hoc Latine Concilium est.

Sunt autem Concilia, Ecclesiastica comitia, in quibus de rebus fidei, et de disciplina tractatur: Concilium enim fidem non difinit, sed eam ex Sacrà Scripturâ declarat; statuit verò circa mores et disciplinam.

Concilia quadruplicis generis distinguuntur, scilicet generalia, seu œcumenica, nationalia, provincia-

lia, et Episcopalia, seu dioeciesana.

Œcumenica, seu generalia sunt ea quæ ex universis Christiani orbis Provinciis convocantur.

Congregari non debent inconsulto summo Pontifice, imò ab ipso convocari debent.

Nationalia sunt ea quæ ex pluribus Provinciis, et Metropolia per Primateſ convocantur.

Provincialia sunt ea quæ collectis ex unâ Provinciâ Episcopis à Metropolitanano congregantur.

Episcopalia sunt quæ à singulis Episcopis in suâ Dioecesi habentur ex Presbyteris parochialibus.

Ista autem propriè Concilia non sint, licet ad ea plures non conveniunt Episcopi, quia tamen Synodi nomen retinuerunt.

Inter œcumenica, et alia Concilia hoc discrimen est, quod particularia subditos duntaxat ligent, nisi vel à summo Pontifice approbata sint, vel in corpus Juris relata; œcumenica verò Fideles omnes astringant;

quod quidem certissimum est, quantum ad dogmata ; at quantum ad disciplinam , non nisi à Regnis , et Nationibus admissa sint.

De Constitutionibus Summorum Pontificum.

Constitutiones summorum Pontificum , vel generales sunt, vel personales.

Generales sunt quæ omnes tenent.

Personales sunt quæ diriguntur ad certas personas , et eas tenent quæ in iis continentur ut simplicia summorum Pontificum decreta ; rescripta quæ in publicas Collectiones relata non sunt et.

De Sententiis Sanctorum Patrum.

Sententiæ sanctorum Patrum sunt sanctorum virorum dicta.

In corpus Juris si relata sint , et à summis Pontificibus approbata, parem cum cæteris Constitutionibus Pontificiis auctoritatem habere non ambigitur.

De Jure non scripto.

HUjus duæ sunt species, consuetudo nimirum, et traditio.

Consuetudo est Jus usu inveteratum, quod lege, vel ratione legis deficiente, pro lege observatur.

Ad eam pertinet, 1. Ut sit legitime præscripta, puta Jure Canonico, spatio 40. annorum. 2. Ut non aliter Jus constituat, quàm si rationi consentanea sit.

Traditiones sunt instituta quæ ore tenus à Christo Domino, Apostolis, sanctisvè Patribus Spiritu Sancto afflante, quasi per manus transmissa, ad nos usque pervenerunt.

Triplicis generis sunt, divinæ scilicet, quas Apostoli à Christo Domino acceperunt; apostolicæ quæ ab Apostolis emanarunt; et ecclesiasticæ quæ à sanctis Patribus, Prælativè inchoatæ, tacito populorum consensu confirmatæ sunt.

Divinæ et Apostolicæ Traditiones ab omnibus admittendæ sunt; Ecclesiasticæ verò ita demum si ab uni-

versâ Ecclesiâ receptæ sint; nam si alicujus Ecclesiæ sint, ibi tantum vim Juris obtinent.

Cæterum consuetudo in hoc potissimum cum Traditione convenit, quod utraque ab initio scripta non sit; in hoc autem à Traditione præcipuè differt, quod traditio aliquem auctorem habeat, à quo simul ac constituta est, auctoritatem accepit consuetudo vero sensim introducta, ex tacito tantum populi usu.

LIBER PRIMUS.

TITULUS I.

De Jure Personarum.

TRia sunt Juris Canonici objecta, scilicet personæ, res, et judicia

Jure Canonico summa personarum divisio est, in Laicos, et Clericos.

Laici sunt, qui negotiis sæcularibus vacare possunt, nec sunt,

divinis ministeriis mancipati.

Clerici sunt, qui divinis ministeriis per ordinationem ita mancipati sunt, ut negotiis sæcularibus vacare non debeant.

Clericorum alii sunt sæculares, alii regulares.

Sæculares sunt qui in sæculo vivunt, nec ulli speciali regulæ sunt addicti.

Regulares sunt, qui sub certâ, et ab Ecclesiâ approbatâ regulâ vitam in communi agunt.

Clericorum rursûs alii sunt in majoribus ordinibus, alii verò in minoribus.

Deniquè Clericorum alii jurisdictionem habent, et dicuntur Prælati, alii jurisdictionem non habent, et vocantur subditi.

Prælati autèm, vel majores sunt, vel minores.

Majores, qui apicem Pontificatus tenent, nimirùm summus Pontifex, Patriarchæ, Primates Archiepiscopi seu Metropolitanani, et Episcopi.

Minores , qui jurisdictionem habent , sed non tenent apicem Pontificatûs, ut Archidiaconus , Archipresbyter , et alii.

TITULUS II.

De summo Pontifice.

Summus Pontifex est Christi Vicarius in terris , Divi Petri successor , Sacerdotum omnium primus, totiûs Ecclesiæ caput visibilis, atque unitatis Ecclesiæ fundamentum.

TITULUS III.

De Patriarchis et Primatibus.

Patriarchæ sunt quasi Patrum Principes; qui tractui Provinciarum , pluribusque Metropolitanis præsent, cum ipsi immediatè summo Pontifici subjecti sint.

Hodiè quatuor sunt, nimirum Constantinopolitanus , Alexandrinus , Antiochenus , et Hierosolimitanus.

Jura Patriarcharum tria tantum olim erant, nimirum ut Metropolitanus suæ jurisdictioni subjectos ordinarent, convocarent Synodos Patriarchales, et ut de majoribus causis cognoscerent.

Nunc verò tria alia recensentur: scilicet potestas Pallii suis Metropolitanis tribuendi, postquam illud à summo Pontifice acceperint; jus crucis ante se deferendæ, nisi in urbe Roma vel ubi summus Pontifex, aut ejus Legatus, legationis insigniis utens, extiterit; et jus appellationis ex omnibus Provinciis sibi subditis, salvo jure appellationis ad summum Pontificem.

Primates Latinis dicuntur, qui Græcis Exarchi, qui scilicet tractui Provinciarum, pluribusque Metropolitanis præsent, cum ipsi proprio Patriarchæ sint subjecti.

Jus Primatûs ex privilegiis Sedis Apostolicæ descendit, et in solo ferè jure appellationis et correctionis hodiè consistere videtur.

TITULUS IV.

De Archiepiscopis et Episcopis.

Archiepiscopi seu Metropolitani, sunt Prælati, qui aliqujus Provinciæ Episcopis præsent.

Illorum potestas in hoc potissimum consistit, ut nihil magni momenti, iis inconsultis, in Provinciâ geri possit, specialiter in ordinatione Episcoporum suæ Provinciæ, ac in Provincialium Conciliorum convocatione.

Episcopi sunt Prælati, qui singulis Diœcesibus præsent; sic dicti quia in speculo positi sunt, ut in vita, et mores subditorum inspiciant.

Jure divino instituti fuerunt Episcopi, ut Ecclesiam Dei regerent: et licet à simplicibus Sacerdotibus ordine quidem Sacerdotii non differant: ratione tamen ordinis Episcopalis, cujus multa præcipua sunt, quæ non competunt simplici Presbytero; et ratione jurisdictionis, quam Epis-

copus habet in subditos magnum est inter eos discrimen.

Potestas Episcoporum duplex est: alia ordinis, ut est Clericorum ordinatio: alia jurisdictionis, sive voluntariæ, sive contentiosæ, ut est jus corrigendi, et excommunicandi, cognoscendi de causis ecclesiasticis, et beneficia conferendi.

Rursus jura Episcoporum, vel consistunt in dando, vel in accipiendo; illa specialitè dicuntur pertinere ad legem jurisdictionis, hæc verò ad legem Diocesanam.

Cæterùm Episcopi in populosis tantùm civitatibus constitui debent.

TITULUS V.

De Postulatione.

PRælati promoventur, postulatione, et electione: apud nos verò nominatione Regiâ: nam ex concordatis, vacante Cathedrali vel Metropolitana Ecclesia, Rex summo Pontifici idoneum aliquem

nominat, ut per Sedem Apostolicam vacanti præficiatur Ecclesiæ. Similiter vacantibus Monasteriis, et Prioratibus conventualibus, et electivis, regii Patronatus Religiosum ejusdem ordinis virum, nominare debet cui à summo Pontifice de loco vacante provideatur.

Est autem postulatio, concursus capituli petitio, ut is qui propter aliquem defectum, non animi tamen, aut corporis, eligi non potest, ex dispensatione, causa cognita, promoveatur et assumatur.

Extraordinarii juris est postulatio, fit enim eorum, quorum electioni aliquod obstat canonicum impedimentum, non tamen corporis aut animi vitium, sed alius defectus puta natalium, ætatis, ordinisve.

Quin etiam alicui Ecclesiæ alligatus sine dispensatione ad aliam transire non potest, propter spiritualis matrimonii vinculum, quod Episcopum inter et Ecclesiam intercedit.

Postulatio nullum tribuit jus pos-

tulato; unde non ipsi, sed superiori decretum postulationis offertur, et possunt postulantes à postulatione recedere, saltè antequam superiori, postulationis decretum oblatum fuerit; nam postea ipsis variare non licet, ne superiori videantur illudere.

Admissio postulationis, gratiæ magis est, quam justitiæ: quia scilicet dispensationem super aliquo defectu continet. Quamvis, respectu Ecclesiæ, superior ex officii necessitate eam admittere teneatur, si necessitas Ecclesiæ postulet.

Postulatio debet esse concors, ita ut omnes in unum consentiant: vel concordiam imperfectam puta cum maior et sanior pars capituli in unum consentit. Ut ritè peragatur postulatio, requiritur; 1. Solemnitas decretis, quod redigatur in scripturam, et postulantium subscriptione muniatur.

2. Ut postulationis Decretum neque diem, neque conditionem adjectam habeat.

3. Ut vocentur ii omnes qui eligendi jus habent, quia postulatio ipsa genus est electionis, sed extra ordinem.

TITULUS VI.

De Electione.

Electio est personæ idoneæ ad prælaturam, vel fraternam societatem, canonicè facta vocatio.

Dicitur *personæ idoneæ* nam minimus defectus electionem impedit.

Itaque eligi non posunt qui defectum patiuntur natalium, corporis, ætatis, vel ordinis, vel animi, aut alicujus necessariæ qualitatis.

Dicitur ad prælaturam, vel *fraternam societatem*; quia non tantum electio in prælaturis locum habet, sed etiam in aliis beneficiis, sacrisque sodalitiis, seu fraternis societatibus.

Conveniunt electio et postulatio,
1. Quod neutra diem vel conditio-

nem recipiat, vel vota alternativa.

2. Quod in utraque servari debeat forma capituli. *Quia propter* 42. *extra de Electione*, et quod ad utramque vocandi sint omnes, ad quod jus eligendi pertinet.

3. Quod utriusque decretum debeat in scripturam redigi et muniri omnium subscriptionibus.

Verum postulatio et electio differunt: 1. Quod postulatio sit personæ minus idoneæ, electio verò personæ omninò idoneæ.

2. Quod postulatio nullum jus postulato; electio verò statim tribuat jus electo, petendæ scilicet confirmationis; quamobrem eligentes, publicato semèl scrutinio, variare non possunt.

3. Quod postulationis admissio, magis est gratiæ quam justitiæ; contra verò electionis confirmatio, undè non potest ista, nisi ex causa justa, denegari.

Ut canonicè fiat electio requiritur; 1. Ut debito tempore cele-

bretur, hoc est, post mortem et sepulturam Prælati, intra tres menses, ne ex defectu Pastoris gregem Dominicum lupus rapax invadat: aut in facultatibus suis Ecclesia viduata grave dispendium patiatur.

2. Ut fiat legitimo modo, et servata forma capituli *Qui propter* 42. extra de *electione*.

Forma electionis in dicto capitulo triplex est constituta, scilicet per scrutinium, per compromissum, et per inspirationem.

Per scrutinium fit cum præsentibus omnibus qui debent, volunt, et possunt interesse, duo vel tres de capitulo scrutatores assumuntur, qui sigillatim, et secreto singulorum vota et suffragia exquirant, et in scripturam redacta mox publicent, ut facta votorum collatione, is sit electus, in quem major et sanior pars capituli consenserit.

Itaque major pars non sufficit nisi sit etiam sanior, habitâ scilicet ra-

B

tione zeli ad zelum , meriti ad meritum ; nec etiam sanior pars sufficit , nisi sit quoque major , habitâ ratione ad totum capitulum.

Per compromissum fit cum uni, aut pluribus , sive sint de gremio Ecclesiæ, sive non, potestas eligendi , à toto capitulo committitur. Quod si unus dissentiat, et velit eligere per scrutinium , non est locus compromisso; quia nemo invitus, et sine causâ jure suo privari debet.

In electione per compromissum illud specialitèr obtinet , ut possit unus è compromisariis sibi suffragari consentiendo electioni de se factæ à parte æquali ; tunc enim eligentium numerum utilitèr auget, nec videtur ambitiosus , aut vocari à se , cum prius sit vocatus á Deo, atque á sociis , neque se tam suo quam capituli nomine eligat.

Per inspirationem, electio fit, cum nullo præcedente tractatu, quasi divini spiritus impulsu omnes repente in unum consentiunt.

3. Denique ad electionem requiritur ut fiat convocatis iis omnibus, qui jus habent eligendi; Prælati autem electio jure ad capitulum pertinet.

Non tamèn omnes Canonici possunt electioni interesse, sed ii tantùm qui vocem habent in capitulo. Hinc non sunt ad electionem vocandi impuberes, nec ii qui non sunt in sacris, nec excommunicati excommunicatione majori; sed qui minori tantùm excommunicatione excommunicati sunt, possunt eligere, licet eligi non possint.

TITULUS VII.

De Electi Confirmatione, et Consecratione.

Ubi Electio celebrata est, quamprimum fieri licet, electo debet præsentari, ejusque consensus exquiri, quem ille intra mensem præbere tenetur.

A die præstiti consensus, tres habet

menses ad petendam confirmationem; sed ante confirmationem, administrationi se immiscere non potest.

Est autem confirmatio, electi et electionis approbatio à superiore facta. Fieri debet causâ cognitâ, et præviâ inquisitione tam in personam electi, quam in processum electionis.

Electus verò et confirmatus, intra aliud trimestre spatium consecrari debet.

Consecratio est electi et confirmati solemniter facta inunctio. Fieri debet à duobus Episcopis cum Metropolitano; vel ejus loco alio Episcopo, qui benedictionem fundit, undè dicitur consecrator; duo alii assistentes supra caput ordinandi, codicem Evangelij tenentes, manus imponunt.

Confirmatio tribuit ea dumtaxat, quæ sunt jurisdictionis, ut præbendas concedere, res Ecclesiæ administrare, &c. Consecratio ea tribuit, quæ sunt ordinis, ut Clericorum ordinationes, jus velandi Sanctimonialia-

les, benedicendi Abbates, Ecclesiarum, et Altarum dedicationes, nec non confectionem Chrismatis.

Porro per electionem initiatur conjugium spirituale, quod est inter Episcopum et Ecclesiam; perficitur per confirmationem, et per consecrationem consummatur.

TITULUS VIII.

De auctoritate et usu Pallii.

PRæter consecrationem Archiepiscopis opus est Pallio, eo enim tradito, simul et officii plenitudo, cum Archiepiscopalis nominis appellatione, confertur.

Est autem Pallium fascia candida, ex lana potissimum confecta, crucibus variis distincta, Archiepiscopi humeros stringens, in modum circuli.

Olîm à solo summo Pontifice concedebatur, de corpore, id est de Altari Sancti Petri; verum etiam à Patriarchis hodiè conceditur.

Metropolitanorum insigne ornamentum est, quod officii pastoralis plenitudinem designat; adeo ut ante Pallium acceptum nec consecrare suffraganeos, nec Concilia Provincialia convocare, nec alia quaecumque sunt Ordinis Episcopalis exercere possint.

Ita personæ ejus cui conceditur cohæret, ut non possit illud alteri commodare, imò cum mortuo Archiepiscopo sepelitur.

Eo uti debet Metropolitanus, secundum formam quæ in Pallii traditione continetur, et plerumque intra cathedralem Ecclesiam, et certis dumtaxat diebus.

TITULUS IX.

De Translatione Episcopi.

MAjores Ecclesiæ Prælaturæ amittuntur Translatione, et renunciatione.

Translatio, est Episcopi, ab una sede, ad aliam transitus, et migra-

tio. Non tantum Episcopi consecrati fieri potest, sed etiam ejus qui electus, et confirmatus est, quamvis nondum sit consecratus; quoniam per confirmationem Matrimonium spirituale contrahitur inter electum, et Ecclesiam.

Hoc verò spirituale matrimonium non potest sine auctoritate summi Pontificis dissolvi.

Fieri debet translatio juxta ex causâ, necessitate scilicet, vel majori Ecclesiæ utilitate exigente.

TITULUS X.

De Renuntiatione.

Renuntiatio est dignitatis, beneficii, jurisve alicujus sponte, et cum causæ cognitione, apud Superiorem facta dimissio.

Sponte fieri debet: nemo enim facto hominis compelli potest, ut beneficium dimittat: sed jure quis ad renuntiandum cogi potest, veluti si quis culpâ suâ factus sit irregularis.

Ad eam requiritur Superioris auctoritas, quia in publicis causis nemo potest sine publicâ auctoritate, juri suo renunciare: beneficia autem Ecclesiastica publicam causam continent; Superior est Prælatus; in Episcopis, et exemptis verò S. P.

Sex autem causæ sunt propter quas Episcopus potest cedendi licentiam postulare.

I. Est debilitas corporis, quæ inhabilem ad officium reddit.

II. Defectus scientiæ necessariæ.

III. Peccatum quod infamiam ipso jure irrogat.

IV. Irregularitas.

V. Malignitas, et odium plebis.

VI. Grave scandalum.

Istæ autem causæ his versibus continentur.

Debilis, ignarus, malè conscientius, irregularis,

Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possunt.

TITULUS XI.

De Officio Vicarii.

Vicarius est qui alterius vices gerit, vel in divinis officiis, vel in jurisdictione.

Vicariorum duo sunt genera: alii enim Episcoporum Vicarii sunt; alii Plebanorum.

Episcoporum Vicarii dividuntur in Generales, et Officiales: illi voluntariam jurisdictionem exercent, vice Episcopi; hi verò contentiosam.

Vicarii Generalis in spiritualibus officium est, litteras dimissorias ad Ordines dare, absente Episcopo; itè m eos qui à patrono sunt præsentiati instituere.

Officiales sunt Clerici, qui vice Episcopi contentiosam ejus jurisdictionem exercent.

Pastorum quoque seu Plebanorum Vicarii duplicis sunt generis; quidam enim ab illorum nutu omninò pendent, et eorum arbitrio constitui ac removeri possunt; qui-

dam verò dicuntur Vicarii perpetui, qui auctoritate Episcopi á Plebanis cum certæ pensionis assignatione, constituuntur in iis Ecclesiis, quæ Monasteriis, Dignitatibus, aut Collegiis unitæ sunt.

Porro de Vicariis perpetuis hoc notandum est, quod ubi beneficium adepti fuerint, Vicariâ suâ priventur; quoniam perpetua Vicaria beneficium ecclesiasticum censetur, quatenus Vicarius perpetuus non potest, nisi ex causa, ad moveri. Præterea portio ejus, quæ vocatur congrua, sine causa minui non potest.

TITULUS XII.

De Officio et potestate Judicis delegati.

JUDEX delegatus, hoc titulo, intelligitur, is cui ad certam causam jurisdictio mandata est.

Jure Canonico delegare possunt, non tantum ii Judices qui ordina-

riam jurisdictionem exercent, sed etiam ii qui à summo Pontifice delegati sunt; idque propter dignitatem delegantis, et ut laboribus partium, et expensis parcatur.

In causa verò delegata, distinguenda sunt ea quæ pertinent ad officium delegati, ab iis quæ pertinent ad ejus potestatem.

Officii sunt, 1. Recipere Rescriptum, quo delegatio continetur, et suæ delegationis fidem facere coram Ordinario.

2. Partes vocare, factâ illis copiâ Rescripti, et earum justas, et rationabiles exceptiones admittere; deniquè formam Rescripti diligentèr servare.

Ad potestatem delegati pertinet; 1. Censuris Ecclesiasticis, vel aliâ legitimâ poenâ contumaces coercere.

2. Judicatum exequi, vel ordinario ejus executionem mandare.

Cæterùm delegati potestas expirat, morte delegantis, vel delegati: revocatione tempestativâ: dici lap-

su ad quem Judex datus est: finito negotio, id est, sententiâ latâ et executioni mandatâ.

TITULUS XIII.

De Officio Legati.

Legati nomine intelliguntur, qui jurisdictionis exercendæ causa à summo Pontifice in Provincias constituuntur.

In hoc præsertim differt Legatus, à Judice delegato; quod Legato causarum universitas mandatur; Judex verò delegatus ad unam dumtaxat causam, vel ad plures sigilatim datur.

Triplicis generis Legati distinguuntur, scilicet Legati à latere, Legati missi, seu Nuntii Apostolici, et Legati nati.

Legati à latere, sunt qui ex numero Cardinalium, cum amplissima potestate, in Provincias mittuntur.

Legati missi, sunt qui non ex numero Cardinalium, sed ex alio-

rum Ecclesiæ Romanæ Prælatorum numero electi, jurisdictionis exercendæ causa mittuntur, nec tanta, quanta priores potestate censentur.

Legati nati, sunt Prælati qui privilegio sedis suæ, legationis sibi vindicant dignitatem, ut Rhemensis Archiepiscopus.

Dicuntur Legati nati, quia non mittuntur, sed vi dignitatis, aut beneficii quod obtinent in sua Provincia, Pontificiis partibus funguntur.

Omniū Legatorum jurisdictionis perpetua est, nec morte delegantis expirat. Inter ordinarios reputantur, licet alieno beneficio, qui summi Pontificis jurisdictionem exercent: undè reipsa, Ordinarii non sunt, sed quia statuta condere possunt perpetua, aliquid proprium habere videntur, et reputantur inter Ordinarios.

TITULUS XIV.

De Officio Judicis Ordinarii.

Ordinarius Judex est, qui jure suo, non alieno beneficio perpetuam jurisdictionem exercet: ut summus Pontifex, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, et alii qui, aut jure communi, aut ex consuetudine, vel privilegio, jurisdictionem habent.

Sua cuique Ordinario Judici jurisdictionis accuratè servari debet; ita ut regulariter Episcoporum subditi coram Archiepiscopis, et deinceps, judicio stare non cogantur, nisi per appellationem.

Ordinarius liberam criminum coercionem in subditos habet.

TITULUS XV.

De regularibus et Transeuntibus ad Religionem.

Clericorum, ut supra diximus alii sæculares sunt, alii regulares, qui etiam dicuntur Religiosi.

Regulares fiunt professione; per quam adsumitur status tendens ad perfectionem Christianæ Religionis, per tria vota, scilicet castitatis, paupertatis, et obedientiæ.

Definitur autem Professio votum Deo factum, vivendi sub certâ regulâ ab Ecclesia approbata.

Ad hanc requiritur, 1. Liber, et plenus consensus in profitente.

2. Legitima ætas, olim nimirum simplicis pubertatis, nisi regula esset strictior, quo casu plena requirebatur; sed Concilio Tridentino, sublatâ et locorum, et sexus differentiâ, cautum est, ne quis ante decimum sextum annum completum, ad professionem admitteretur.

3. Ut annus probationis professionem præcedat.

4. Ut fiat inter manus Abbatis, alteriusve Superioris, aut alicujus à Superiore potestatem habentis: tacitas enim Professiones Concilium Tridentinum reprobavit.

Duo sunt emissæ Professionis ef-

fectus: primus est ut non liceat ad
 sæculum redire: secundus verò, ut
 ad alium ordinem conversus, teme-
 rè transire non possit.

LIBER SECUNDUS.

TITULUS I.

De rerum divisione.

SUMMA rerum divisio, Jure Ca-
 nonico, est in spirituales, et
 temporales.

Spirituales sunt, quæ spiritui de-
 serviunt, et animæ causâ sunt insti-
 tutæ; hæ rursus sunt vel corporales,
 vel incorporales.

Corporales sunt, quæ tangi pos-
 sunt, et humanis sensibus percipi; ut
 Sacramenta, res sacræ, sanctæ, et
 religiosæ.

Incorporales sunt, quæ non sen-
 su corporeo, sed solo possunt intel-
 lectu percipi; ut beneficia, jus pa-
 tronatus, decimæ, &c.

Temporales sunt, quæ non tam

spiritus, quam corporis gratia comparatae sunt, nempe ad usum Sacrorum, et Sacerdotum, ut praedia ecclesiastica, quae quoniam ad usum, et sustentationem Ministrorum Dei destinata sunt, non, nisi ex causa, et adhibitis certis conditionibus, possunt alienari.

TITULUS II.

De Sacramentis.

Sacramentum est invisibilis gratiae visibile signum ad nostram justificationem divinitus institutum.

Septem sunt Sacramenta novae legis à Christo instituta; Baptismus, Confirmatio, Poenitentia, Eucharistia, Extrema-Untio, Ordo, et Matrimonium.

Horum triplex est divisio, prima est, ut quaedam voluntaria sint; Ordo nempe et Matrimonium: quaedam necessaria, ut caetera; quorum alia necessaria sunt, necessitate praeccepti tantum, ut Confirmatio et Ex-

rema-Uncio, alia verò necessaria sunt necessitate salutis, ut Baptismus omnibus hominibus, Eucharistia adultis, et Pœnitentia peccatoribus.

Secunda est ut alia sint vivorum, id est eorum qui sunt in gratia, ut Confirmatio, Eucharistia, Extrema-Uncio, Ordo et Matrimonium: alia mortuorum, id est eorum qui sunt in peccato, ut Baptismus et Pœnitentia.

Tertia est, ut alia characterem imprimant, nec proinde possint iterari, ut Baptismus, Confirmatio et Ordo; alia characterem non imprimant, et ita possint iterati, ut cætera.

TITULUS III.

De Baptismo.

BAptismus definitur Sacramentum novæ legis, quo per exteriorem ablutionem corporis, interior animæ significatur, et efficitur.

Tria sunt de substantia hujus Sacramenti, nempe materia, forma, et intentio Ministri.

Hujus Sacramenti materia est aqua naturalis, elementaria, et sine mixtura, qualis est aqua maris, fluminis, fontis, pluviae.

Forma his verbis continetur: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.*

Minister est Episcopus, vel Sacerdos, non etiam Diaconus, aliusve Clericus; nisi ubi Sacerdotis copia non est, et urget necessitas; quo casu Laici etiam Baptismum conferre possunt; sed nemo seipsum baptizare potest.

Subjectum est homo natus vivensque sive infans, sive adultus, sive senex.

Præcipuus hujus Sacramenti effectus est, ut deleat peccatum originale, januamque Coelorum aperiat.

TITULUS IV.

De Confirmatione.

Confirmatio est Sacramentum novæ legis, quo plenitudo Spiritus Sancti confertur, ad fidem cons-

tanter coram hominibus profitem-
dam.

Materia hujus Sacramenti est, Chrisma ex oleo, et balsamo, ab Episcopo confectum: per oleum nit-
tor conscientia; per balsamum, odor bonæ famæ designatur.

Forma continetur his verbis, quæ profert Episcopus, cùm baptizatum sacro Chrismate inungit in fronte: *Signo te signo Crucis, confirmo te oleo salutis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.*

Minister et solus Episcopus; sub-
jectum est homo infantiam egressus, quia infantes, fidei tuendæ idonei non sunt.

TITULUS V.

De Eucharistia.

EUcharistia est Sacramentum novæ legis, in quo sub accidentibus panis, et vini, verum Christi Corpus, verusque ejus Sanguis continetur, et sumitur. Illud ergo Sacra-

mentum non tantum gratiam continet, sed etiam ipsum gratiæ Auctorem.

Hujus Sacramenti materia est panis triticeus azymus (quamvis Græci fermentato utantur, in eoque tollerentur,) et vinum ex uvis expressum, cui paululum aquæ infunditur; et quamvis Eucharistiæ duplex materia sit, unicum tamen Sacramentum est.

Forma ejusdem Sacramenti continetur iis verbis, quibus Christus usus est cum illud institueret, *Hoc est Corpus meum, et Hic est Calix Sanguinis mei &c.*

Minister est solus Sacerdos; idque ex ipsa Christi institutione: Christus enim in ultima Cœna Apostolos suos in Sacerdotes ordinavit; eisque deinde dedit potestatem conficiendi Corporis sui, his verbis: *Hoc facite in meam commemorationem.*

TITULUS VI.

De Pœnitentiâ.

Pœnitentia est Sacramentum novæ legis, quo eorum, qui post Baptismum lapsi sunt, peccata remittuntur.

Hujus Sacramenti materia duplex est, scilicet remota, et proxima.

Materia Pœnitentiæ remota sunt peccata, sive mortalia, sive venialia; ita tamen ut mortalia sint materia Pœnitentiæ necessaria, quia aliter, quam per Pœnitentiam, vel per ejus votum non remittuntur: venialia verò, sunt tantum materia sufficiens, quia multis aliis modis possunt purgari, ut eleemosinâ, jejuniis, &c. In confessione tamèn Paschali, qui sola venialia admissit, tenetur ea confiteri, non quidem jure divino, sed jure ecclesiastico; nimirum propter capitulum *Omnis utriusque sexus*, extra *de pœnit. et remiss.* Ubi fideles omnes, qui ad annos discretionis

pervenerunt, tenentur semel in anno peccata sua proprio Sacerdoti confiteri.

Materia Pœnitentiæ proxima, est triplex actus pœnitentis; nempe cordis contritio, seu dolor de peccato admissio, cum proposito ampliùs non peccandi; oralis confessio quæ Sacerdoti fieri debet, et operis satisfactio: qui quidem ultimus actus pars Sacramenti integrans est, non autem omninò necessaria, quia ejus defectus quandoque non reddit hoc Sacramentum inefficax; ut si pœnitens morte præventus pœnitentiam sibi injunctam adimplere non possit.

Forma ejus Sacramenti continetur his verbis: *Ego te absolvo à peccatis tuis in nomine Patris et Filii, et Spiritus Sancti.*

Minister est Sacerdos, qui absolvendi potestatem habet.

TITULUS VII.

De Extrema-Uncione.

EXtrema-Uncio, est Sacramentum novæ legis, quo per exteriorem corporis partium unctionem, animæ, corporisque robur ac sanitas infirmis ac periclitantibus procuratur.

Materia est oleum ab Episcopo benedictum.

Formam constituunt verba, quibus in unguendis corporis partibus, Minister utitur, puta; *per istam sanctam Uctionem, et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid per visum, (et sic de cæteris corporis partibus) deliquisti.*

Hujus Sacramenti Ministri, sunt Ecclesiæ Presbyteri.

TITULUS VIII.

De Ordine.

ORdo est Sacramentum novæ legis, quo potestas sacra mi-

nisteria obeundi tribuitur ordinat.

Unum autem est hoc Sacramentum, quamvis sint plures Ordines, quia plenitudo hujus Sacramenti Sacerdotio continetur; alii verò ejus sunt participatio dumtaxat.

Septem sunt Ordines, puta Ostiariorum, Lectorum, Exorcitarum, Acolytharum, Subdiaconorum, Diaconorum et Presbyterorum.

Horum alii dicuntur minores, alii verò maiores.

Minores, sunt à quibus redire ad sæculum permissum est, puta Ostiariorum, Lectorum, Exorcitarum, et Acolytharum.

Majores seu sacri, sunt ii à quibus ad sæculum redire non licet, nempè Subdiaconorum, Diaconorum, et Presbyterorum.

Cujusque Ordinis materia duplex est, manuum scilicet impositio, et traditio instrumentorum, quæ collatum Ordinem designant.

Formam hujus Sacramenti constituunt verba, quibus in eo confe-

rendo, utitur Episcopus, ut in Sacerdotio hæc, *Accipe potestatem offerendi Sacrificium in Ecclesia &c.*

Ordinis Minister est proprius Episcopus.

Ordines Tonsura præcedit, quæ quidem ex Ordinum numero non est, sed præparatio ad Ordines dumtaxat.

TITULUS IX.

De Matrimonio.

Matrimonium præcedunt sponsalia. 1. Ut sponsi suos invicem mores probare possint, et ne vilem habeat sponsus datam, quam non diù suspiraverit dilatam. 2. Ut præparentur interim ea, quæ ad matrimonium necessaria sunt.

Quin et præmitti debet matrimonio trium bannorum publicatio, ut si aliquod subsit matrimonio impedimentum, detegatur.

Sunt autem sponsalia mentio et repromissio futurarum nuptiarum.

Duplicis generis Jure Canonico sunt; sponsalia scilicet de præsenti, et sponsalia de futuro.

Sponsalia de præsenti sunt ea, quæ per verba de præsenti contrahuntur, ut *ego accipio te in uxorem; ego accipio te in virum.*

Sponsalia de futuro sunt ea, quæ per verba de futuro contrahuntur, puta, *Ego te accipiam in uxorem;* et vice versa.

Sponsalia de præsenti, quantum ad foedus et vinculum, à matrimonio rato dumtaxat, non distinguuntur; adeo ut licet sponsalia de futuro solvantur per sponsalia de præsenti, illa tamèn, licet copula secuta non sit, non dirimantur per posterius Matrimonium, etiam consummatum; undè sponsalia illa differunt à Matrimonio solâ Sacerdotis benedictione.

Sponsaliorum de futuro duo sunt præcipui effectus.

Primus est, ut indicant obligationem contrahendarum nuptiarum,

quod tamèn ita intelligendum est, ut, si fieri possit, ex nolentibus volentes fiant; aliàs summo jure compellendi non sunt.

Secundus est, ut pariant justitiam publicæ honestatis, cujus ratione, qui cum aliquâ muliere sponsalia contraxit, ejus consanguineam ducere prohibetur; et vice versa.

Matrimonium considerari potest, vel quatenus est contractus, vel quatenus est Sacramentum.

Quatenus est contractus, definitur viri et mulieris conjunctio, individuum vitæ consuetudinem continens.

Quatenus consideratur ut Sacramentum, definiri potest, Sacramentum novæ legis, quo vir, et mulier liberorum procreandorum causâ, perpetuam vitæ societatem ineunt.

Dicitur *Sacramentum novæ legis*: fuit enim institutum à Christo. Matrimonium tamèn à Deo institutum est in Paradiso terrestri, his verbis quæ primus parens suggeren-

te Spiritu Sancto protulit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea, propter quod relinquet homo patrem, et matrem et adhaerabit uxori suae; et erunt duo in carne una.* Sed Christus eadem verba repetens, Matrimonium evehit ad dignitatem Sacramenti, quod gratiam conjugatis confert.

Materia hujus Sacramenti sunt personae contrahentes, vel ipsarum consensus.

Forma sunt verba consensum exprimentia.

Minister verò alius non est quam ipsi conjuges, quia verba, quibus hujus Sacramenti forma constat, ipsi proferunt. Ministri autem est, verba, quibus Sacramenti cujusque forma constat, pronuntiare, et per ea Sacramentum conficere.

Matrimonium triplex distinguitur: aliud dicitur legitimum, et non ratum; aliud ratum, et non legitimum; aliud denique legitimum, et ratum simul.

Legitimum et non ratum, est

quod ab Infidelibus, juxta eorum leges et mores, contractum est.

Ratum, et non legitimum, est quod inter Fideles seu Christianos, solo consensu, sed omissis solemnitatibus, contractum est.

Legitimum, et ratum simul, est quod à Fidelibus, secundum regulas, et juris solemnitates, celebratum est: ratum quidem dicitur, quia firmum illud et ratum habet Ecclesia: legitimum verò, quoniam juris solemnia adhibita sunt.

Ad Matrimonium contrahendum debent masculi esse puberes; fœminæ autem viripotentes: sed sponsalia effici possunt, modò qui ea contrahunt minores non sint septennio. Præterea celebrari debet Matrimonium à proprio Parocho, præmissis inter Missarum solemnità triumbannorum, ut ajunt, publicationibus. Deindè si nullum opponatur impedimentum, ad celebrationem Matrimonii procedi potest à Parocho.

Edictum de Matrimonio contra-

hendo, est prohibitorium; proinde ab omnibus, qui specialiter prohibiti non sunt, contrahi potest.

Impedimentorum autem canonicorum duo sunt genera; alia et contrahendum Matrimonium impediunt, et contractum dirimunt: idcirco impedimenta dirimentia nuncupantur; alia verò dicuntur prohibentia, quæ contrahendo quidem Matrimonio obstant, sed contractum non dirimunt.

TITULUS X.

De Dirimentibus impedimentis Matrimonii.

Impedimenta dirimentia quatuordecim ennumerantur; ex quibus duodecim priora sunt Juris veteris, quibus duo addidit Synodus Tridentina; et omnia illa impedimenta versibus sequentibus continentur.

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,

Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, honestas, (bis,

Sis affinis, si forte coire nequi-

*Si mulier sit rapta, loco nec
restituta tuto;*

*Si Parochi et duplicis desit præ-
sentia testis:*

*Hæc socianda vetant connubia,
facta retractant.*

Error, circa personam ipsam, ab initio efficit Matrimonium nullum, quia consensu perficitur, sed non consentiunt qui errant: similiter error circa conditionem servilem, seu statum personæ, vitiat Matrimonium.

Error autem non obest, si versetur circa qualitatem personæ vel aliud quidpiam, veluti, quod mulier sit nobilis, vel dives.

Conditio adjecta Matrimonio ipsamet vitiat, si nempe substantiam Matrimonii impugnet, veluti, con-

traho tecum, si generationem proli-
 evites; vel donec inveniam aliam ho-
 nore, facultatibusve digniorem.

Votum, impedit enim Matrimo-
 nium, et dirimit, si sit solemne.

Solemne autem votum est, quod
 fit sacrorum Ordinum susceptione,
 vel professione vitæ regularis.

Cognatio definitur Jure Canoni-
 co, sanguinis, vel familiæ, aut Sa-
 cramenti vinculum. Et hoc jure tri-
 plex distinguitur, naturalis scilicet,
 quæ consanguinitas appellatur, ci-
 vilis, seu legalis, et spiritualis.

Naturalis, seu consanguinitas, ab
 Interpretibus Juris Canonici definitur
 vinculum sanguinis, quacumque car-
 nali propagatione proveniens.

Legalis, est vinculum familiæ,
 quæ ex adoptione oritur, inter eos
 qui per adoptionem sibi invicem ag-
 nascuntur. Illa autem cognatio dis-
 soluta adoptione extinguitur.

Spiritualis, est necessitudo per-
 sonarum ex Baptismo, vel ex Con-
 firmatione, aut ex Catechismo pro-
 veniens.

Hodie ex Concilio Tridentino, cognatio spiritualis non contrahitur, nisi inter baptizantem, et baptizatum, ejusque patrem et matrem: sicut inter suscipientem, et susceptum, ejusque patrem, et matrem.

Quæ autem ex Confirmatione oritur, confirmantem, et confirmatum, illiusque patrem et matrem, ac tenentem non egreditur.

Tridentinâ etiam Synodo sublata fuit cognatio spiritualis quæ ex Catechismo olim oriebatur.

Ratione naturalis cognationis, nuptiæ in infinitum prohibentur in linea recta; et in collateralali, inter eos qui speciem parentum et liberorum referunt: at inter cæteros collaterales nuptiæ in quarto dumtaxat gradu Jure Canonico reprobantur.

Est autem in linea, series cognatorum, quæ duplex distinguitur, recta scilicet et collateralis.

Recta est ordo, seu series parentum, et liberorum; seu eorum quorum unus ab alio descendit.

Collateralis verò est ordo, seu series eorum, quorum neuter ab alio descendit, sed uterque à communi stipite.

Gradus est distantia cognati ab altero, quæ ex ordine cognationum spectatur.

Jure civili gradus in utraque linea computantur ex numero personarum genitarum, adeo ut quælibet persona genita unum gradum adjiciat.

Jure Canonico gradus computantur in linea recta eodem modo ac jure civili; imò et olim etiam in linea collateralis: sed circa tempora Sancti Gregorii receptum est, ut duæ personæ genitæ in linea collateralis unum tantum gradum efficerent.

Hac novâ computandi ratione receptâ, duæ ab interpretibus regulæ inductæ sunt.

Prima est, ut quoties collaterales æqualitèr distant à communi stipite, eodem inter se gradu distent, quo alter eorum distat à communi stipite.

Secunda est, ut quoties inæqualitèr distant à communi stipite, remotior trahat ad se proximior: et tot inter se gradibus distent, quot remotior distat à communi stipite.

Crimen, nimirum adulterii, et machinationis adversus vitam legitimi conjugis.

Cultus disparitas, id est, Religionis diversitas, quæ nuptiis obstat.

Vis, Matrimonium ab initio nullum reddit, quando nimirum talis est, ut voluntatem omninò excludat: idem dicendum est de metu qui cadit in constantem virum.

Ordo, Presbyteratûs nimirum, Diaconatûs, et Subdiaconatûs.

Ligamen, id est, vinculum prioris Matrimonii; nam plures simul habere uxores non licet.

Honestas, est enim publicæ honestatis justitia, cujus ratione, qui cum aliqua muliere sponsalia contraxit, ejus consanguineam ducere prohibetur, et vice versa.

Si sis affinis: affinitas definitur

ab Interpretibus Juris Canonici, at-
 tinentia personarum, ex carnis co-
 pulâ proveniens, omni carens pa-
 rentelâ; illa autem si Matrimonium
 præcedat, illud impedit et dirimit.

Si fortè coire nequibis, nam im-
 potentia coeundi, quæ Matrimo-
 nium præcedit, si emendari non
 possit, Matrimonium ab initio nul-
 lum reddit; quoniam procreandæ
 sobolis causâ Matrimonium compa-
 ratum est, atque inter eos contra-
 hi tantum potest, qui possunt fieri
 una caro.

*Si mulier sit rapta, loco nec red-
 dita tuto*; raptus enim, seu violen-
 ta mulieris Matrimonii causâ abduc-
 tio, connubium adimit inter rapto-
 rem et raptam, usque quo loco tu-
 to restituta, in eum consenserit.

*Si Parochi, et duplicis desit præ-
 sentia testis*; Concilium enim Tri-
 dentinum eos qui aliter, quàm præ-
 sente Parocho, vel alio Sacerdote
 de ipsius licentiâ, et duobus vel tribus
 testibus, Matrimonium contrahere

attentaverint, ad id contrahendum reddit inhabiles, et hujusmodi contractus irritos, nullosque esse decrevit.

TITULUS XI.

De Impedimentis Matrimonii prohibentibus.

Impedimenta Matrimonii prohibentia tantum, his versibus referuntur.

*Incestus, raptus, sponsalia,
mors muliebris,*

*Susceptus propriae sobolis, mors
Presbyteralis,*

*Vel si pœniteat solemniter, aut
monialem*

*Prudens accipiat, votum simplex,
Catechismus,*

*Ecclesiae vetitum, nec non tempus
feriarum,*

Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Incestus, qui enim consanguini-

neam suam, aut affinem cognovit, perpetuâ solitudine damnatur; sed ab ea quæ uxor ejus antea fuit, non separatur.

Raptus, alienæ scilicet sponsæ: quia raptor futuro Matrimonio injuriam facit, illudque tentavit impedire.

Sponsalia, nimirum de futuro cum alia prius contracta.

Mors muliebris, qui enim uxorem occidit, cum alia Matrimonium contrahere prohibetur; contractum tamen retinet, exceptâ eâ cujus intuitu uxorem occidit.

Susceptus propriæ sobolis, id est, propriæ sobolis, Matrimonii dissolvendi causâ, de sacro fonte susceptio.

Mors Presbyteralis, cædes enim Presbyteri impedit quidem Matrimonium contrahi, sed contractum non dirimit.

Vel si pœniteat solemniter: publica enim pœnitentia Matrimonii impedimentum est, si non dirimens, saltem impediens.

Aut monialem sciens accipiat; qui Matrimonium scienter cum sanctioniali contraxit, nunquam ei conceditur, conjugali vinculo religari; illud tamen impedimentum Matrimonii, impediens est tantum, non verò dirimens.

Votum simplex; illud enim Matrimonio contrahendo obstat; sed contractum non dissolvit.

Catechismus; spiritualis cognatio oriebatur ex Catechismo, seu instructione baptizandorum, quæ aliquid sacramentale est, illaque cognatio impediēbat Matrimonium contrahi, contractum verò non dirimebat: sed ex Concilio Tridentino hoc impedimentum sublatum est.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum. Interdictum Ecclesiæ vel speciale, vel generale.

Speciale, est Sententia Judicis Ecclesiastici, quæ pendente lite super causâ Matrimonii, prohibet Matrimonium contrahi; sed contractum non dirimit.

Generale, est Constitutio Ecclesie, quâ generaliter prohibetur, ne per certa tempora, quæ poenitentiae potissimum, & orationi destinata sunt, Matrimonia contrahantur.

Hæc prohibitio non tam respicit Matrimonium ipsum, quod consensu perficitur; quàm ejus solemnitatem, & consummationem.

Illa autem prohibitio definita est Concilio Tridentino ab initio Adventûs ad diem Epiphaniæ; & à feriâ quartâ Cinerum ad octavam Paschæ inclusivè.

TITULUS XII.

Qui filii sint legitimi.

Filii legitimi, vel sunt legitimi tantùm, qui per adoptionem fiunt: vel naturales & legitimi simul, qui ex justo, & legitimo Matrimonio nati sunt.

Item, ii qui nati sunt ex Matrimonio Infidelium contracto in gradibus Jure tantùm Canonico prohibitis; nam, conjugum ad fidem chris-

tianam conversorum, & Matrimonium valet, & liberi, justi ac legitimi habentur.

Prætereà et ii qui nati sunt ex Matrimonio illicito, sed bona fide, & in conspectu Ecclesiæ contracto. Bona autem fides, etiam unius duntaxat parentis, ad confirmandum statum liberorum sufficit.

Legitimi verò sunt Jure Canonico, qui, ex illicitâ conjunctione nati, postea legitimantur; vel per rescriptum summi Pontificis; vel per Matrimonium subsequens, etiam absque dotalibus instrumentis contractum.

Legitimationis, quæ fit per rescriptum summi Pontificis, tres species distinguuntur, plenissima, plena & simplex.

Plenissima, est ea quâ summus Pontifex purgatâ Matrimonii radice, tollit impedimentum quod Matrimonio obstabat: ut cum Matrimonio intra gradus prohibitos contractum, speciali rescripto comprobatur.

Plena, est quâ summus Pontifex non purgatâ radice Matrimonii aliquem naturalibus restituit, eumque facit capacem eorum, quæ illegitimis interdicta sunt, quantum ad spiritualia.

Simplex, est quâ summus Pontifex nec Matrimonii radicem purgat, nec natalium restitutionem concedit; sed idoneum duntaxat aliquem facit ad aliquos actus, qui illegitimis interdicuntur, ut puta ad Ordines, & Beneficia: quæ quidem dispensatio potiùs, quàm legitimatio dici debet.

TITULUS XIII.

De Divortiis.

Divortium est legitima conjugum separatio, non privato cujusque arbitrio; sed iudicio Ecclesiæ facta.

Duplicis generis distinguitur: unum quoad thorum, & mensam; alterum quoad foedus, & vinculum: illud solam vitæ consuetudinem, hoc ipsum Matrimonii foedus dissolvit.

Divortium quoad thorum, & mensam Jure Canonico admittitur pluribus de causis; puta ob fornicationem, (sive corporalis illa sit, sive spiritualis): ob structas conjugum insidias; ob intolerabilem alterius sævitiam, &c.

Divortium quoad vinculum non admittitur Jure Canonico, nisi duobus casibus.

Primus est, si matrimonium sit ratum tantum, & non consummatum, & alter conjugum, melioris vitæ desiderio accensus, vitam regularem profiteatur, altero etiam invito; & hoc casu aliud matrimonium ei licet contrahere, qui in sæculo remanet.

Ratio est, quia quandiu conjuges nondum facti sunt una caro, tacita hæc conditio matrimonio inest, nisi Deus ad meliora vocaverit; & tunc non homo, sed ipse Deus conjuges separat. Verum postquam per copulam carnalem una caro vir, & uxor effecti sunt, mulier sui corpo-

ris potestatem non habet, sed vir; similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier: ideoque non licet viro, sine consensu mulieris, aut vicissim, vitam regularem profiteri; atque adeo matrimonium consummatum vitæ regularis professione non dissolvitur.

Itaque si post matrimonium consummatum unus è conjugibus vitam regularem professus sit, potest alter, eum qui conversus est revocare: sed si eum non repetat, officio Episcopi restituendus est.

Secundus casus, in quo matrimonium dissolvitur Jure Canonico est, si matrimonium sit legitimum tantum, & non ratum; puta si ex duobus conjugibus infidelibus, unus ad fidem convertatur, & alter nolit ei cohabitare: aut certè non aliter, quam cum contumelia Creatoris, id est sine blasphemia in Christum: vel si ipsum pertrahat ad peccatum mortale.

Ratum verò & consummatum ma-

rimonium Jure Canonico, nullâ ex causâ, quoad vinculum, dirimi potest.

TITULUS XIV.

De Beneficiis.

Beneficium Ecclesiasticum est jus utendi, & fruendi certis Ecclesiæ rebus; quod Clerico in perpetuum conceditur, propter officium ecclesiasticum.

Dicitur *jus*, non quidem temporale, sed quasi spirituale; beneficia enim ad Dei cultum, & animarum salutem, atque intuitu ecclesiastici ministerii instituta sunt.

Dicitur *utendi fruendi*; nam verbum *uti* significat, rem adhibere ad necessitatem quotidianam; *frui* verò significat, omnes fructus ex re aliquâ percipere, etiam ad compendium.

Porro Canones victum duntaxat, & vestitum, ex redditibus Ecclesiæ, Clericis concedere videntur, ita ut si quid supersit, illud erogent pauperibus.

Verum aliud obtinet ex generali Ecclesiæ consuetudine, nimirum, ut Clerici, in Beneficiis suis, pro fructuariis habeantur. Quapropter possunt hodie Clerici de perceptis Beneficiorum fructibus, testamento disponere, vel eos ad hæredes ab intestato transmittere.

Dicitur *quod Clerico*, quia soli Clerici munera ecclesiastica obire possunt, proinde beneficia possidere.

Dicitur *in perpetuum*, hoc est ad vitam Clerici, vel quandiu in Ecclesia in qua intitulatus est Clericus perseverabit; mortuo autem Clerico ad ejus hæredes non transmittitur; quia sanctuarium Dei jure hæreditario possideri non debet.

Tres sunt præcipuæ Beneficiorum divisiones.

Prima fit in sæcularia, et regularia.

Sæcularia sunt, quæ sæcularibus Clericis assignantur.

Regularia sunt, quæ solent gubernari per regulares illius Ordinis cui adscripta sunt.

Secunda fit in compatiblea et incompatiblea.

Compatible Beneficium est, cui nec cura animarum, nec actualis in collegio residentia incumbit.

Incompatible est, cui vel cura animarum, vel actualis in collegio residentia incumbit, unde duo simul teneri non possunt.

Tertia Beneficiorum divisio est, in dignitates, personatus, et officia.

Dignitas est administratio, cum jurisdictione, & honore conjuncta ut Decanatus, & Archidiaconatus.

Personatus est administratio cum honore, sed sine jurisdictione, puta Cantoria; honor autem est prerogativa sedis, suffragii, et processionis.

Officium, est administratio sine jurisdictione, & honore, ut officium Sacristæ.

Porro circa beneficia quædam generales regulæ tradendæ sunt.

Prima est, ut beneficia ecclesiastica non nisi dignis conferantur, id est, iis qui sanctitate morum, nec non

doctrinâ præfulgent, et idoneæ sunt ætatis.

Secunda est ut admittenda non sit cumulatio Beneficiorum, si incompatibilia sint.

Tertia est, ut sicut beneficia cumulari, ita nec secari, et dividi debeant.

Quarta est, ut antequam vacent, neque promitti, neque conferri possint, scilicet ad removendam corvinam sollicitudinem, et votum captandæ mortis alienæ.

TITULUS XV.

Quibus modis Beneficia acquirantur.

DIximus libro primo, quibus modis majora beneficia acquirantur; nunc dicendum est, quibus modis acquirantur alia beneficia: acquirantur autem per collationem, aut institutionem.

Collatio est libera beneficii va-

cantis , ab eo qui jus habet , canonicè facta concessio.

Collatio autem beneficiorum totius Diœcesis regulariter ad Episcopum pertinet: aliis vero non competit, nisi ex privilegio, consuetudine, vel præscriptione.

Conferri debent beneficia intra sex menses, ab eo tempore, quo illa vacare collatori notum fuit; aliàs devolutioni locus est.

Institutio, est concessio beneficii ad præsentationem, seu nominationem Patroni; quo sensu apponi solet collationi liberæ; institutio enim propriè sumpta, libera non est, nec enim potest Ordinarius præsentatum à Patrono, nisi indignus sit, repellere. Differt institutio à præsentatione, quod Patronus præsentat, instituit Ordinarius: per præsentationem beneficium non acquiritur, acquiritur vero per institutionem. Institui non debent, nisi personæ idoneæ.

Nemo se ipsum instituere potest, si-

cut nemo potest se ipsum præsentare.

Denique institutio à Laïcis facta non valet.

TITULUS XVI.

De Jure Patronatus.

JUS patronatus est jus præsentandi Clericum ad beneficium vacans, in hoc enim potissimum jus patronatus consistit.

Illud jus introductum est præter juris communis regulas, ad remunerandam, et provocandam fidelium in Ecclesiis liberalitatem.

Duplex jus patronatus distinguitur, ecclesiasticum et laïcum: ecclesiasticum est quod ex bonis Ecclesiæ provenit, et competit Clerico ratione beneficii: laïcum vero est quod aliunde provenit; puta ratione sanguinis, aut patrimonii, sive Laïco competat, sive Clerico; quia non ex persona ejus, cui competit æstimatur; sed ex varia natu-

ra bonorum , ex quibus comparatum est.

Addunt interpretes jus patronatus mistum , quod corporibûs mistis competit ; veluti Academiis, Collegiis , &c. Illa autem corpora mista , sibi ex utroque vindicant, quod in alterutro est optimum.

Inter patronos Ecclesiasticos, et Laicos hoc interest.

1. Quod Laïcis quatuor dumtaxat menses ad præsentandum concedantur ; sex vero Clericis.

2. Quod Patronus Laïcus variare possit, non item Ecclesiasticus.

3. Quod patroni Laïci præveniri non possint á summo Pontifice, vel ab ejus legato; possint vero Ecclesiastici.

In tribus consistit jus patronatus, ut docent hi versiculi.

*Patrono debetur honos , onus,
utilitasque,
Præsentet, præsit, defendat alatur egenus.*

Honus maximè consistit in jure præsentandi, et in sedis ac processionis honore.

Onus in cura, et tuitione Ecclesiæ consistit.

Utilitas vero in eo quod Patrono egenti congrua alimenta pro modo facultatum Ecclesiæ præstari debeant.

Acquiritur jus patronatus tribus modis, qui hoc versiculo designantur.

Patronum faciunt, dos, ædificatio, fundus.

Acquiritur autem ædificatione, et quidem statim, ac ipso jure

Dotatione; quoniam qui dotat Ecclesiam videtur dare esse Ecclesiæ, siquidem Ecclesia sine dote consecrari non potest.

Fundatione acquiritur; quoniam absque beneficio ejus, qui fundum dedit Ecclesiæ ædificandi causâ, nullum esset cæterorum beneficium.

Transfertur jus patronatus venditione fundi, si reale sit.

Amittitur vero, si Patronus jus suum Ecclesiæ remiserit; si bona Ecclesiæ usurpaverit; si Clericum ipsius Ecclesiæ per se, aut per alios occidere, aut mutilare præsumpserit; vel si venditione, aut alio quocumque titulo contra canonicas sanctiones jus illud acquisierit.

Cæterùm præscriptione jus patronatûs acquiritur simul, et amittitur, cum hoc tamen discrimine, quod jus in Ecclesia jam patronata possit contra Patronum spatio quadraginta annorum præscribi, secundum sententiam quorundam interpretum; Ecclesia vero libera, non possit juri patronatus fieri obnoxia, nisi multiplicatis præsentationibus, per tempus quod hominum memoriam superet.

De Censibus , Exactionibus , et Procurationibus.

Census est pensio annua debita Episcopo in honorem Cathedralæ , et in signum subjectionis; nec non quandoque Patrono, ratione juris patronatus.

In ipsa fundatione imponi debet: sed postmodum , nec augeri , nec novus imponi potest.

Solvi debet ad antiquam monetam , vel si in usu esse desiit , ad ejus æstimationem.

Exactiones sunt extraordinaria quædam subsidia , quæ Prælati justa de causa petentibus solvi debent; dico justa de causa; nam aliàs essent exactiones indebitæ à quibus prælati jubentur abstinere.

Procuratio nihil aliud est , quàm exhibitio , quæ Prælato à Parochis, propter visitationem debetur.

Dicitur *exhibitio* , ad quam per-

tinet, ut moderata sit, ut in specie præstetur, id est, in victualibus: Parochi enim eam in pecunia numerata præstare non coguntur.

Dicitur *propter visitationem*, procuratio enim visitationi annexa est; quapropter exigi tantum potest cum fit visitatio, et ab iis, qui visitationis officio personaliter funguntur; debet vero Episcopus semel tantum in anno Ecclesias suæ Diœcesis visitare, necnon Monasteria.

TITULUS XVIII.

De Decimis, Primitiis, et Oblationibus.

Decimæ sunt fructum, et ejuslibet honesti redditus certa portio, quæ in signum, et recognitionem universalis domini, Deo debetur, Ministris Ecclesiæ præstanda.

Dicitur *certa portio*, quæ varia est, pro varia locorum consuetudine; inde tamen decimæ dictæ sunt,

quia regulariter sunt decima pars frugum.

Dicitur *in recognitionem universalis dominii*, unde ipsorum tributorum exactionem præcedunt.

Primitiæ sunt primi fructus, fœtusve, qui Deo in gratiarum actionem debentur.

Oblationes sunt dona, et munera, quæ Christiani Sacerdotibus, pro peccatis suis, ad altare offerunt.

Dividuntur decimæ in prædiales, et personales, et mistas.

Prædiales sunt eæ, quæ ex fructibus prædiorum percipiuntur.

Personales, quæ ex cujusque industria, et artificio procedunt; ut ex venatione, conductione vectigalium &c.

Mistæ sunt quæ partim ex prædio, partim ex industria procedunt, ut quæ ex animalium fœtibus, lana, lacte aut molendinis, vel piscariis debentur. Sed ejusmodi decimæ eodem jure censentur quo prædiales.

Inter prædiales, et personales, hoc discriminis interest.

1. Quod prædiales debeantur Parocho in cujus territorio prædia sita sunt ; personales vero Ecclesiæ, in qua Sacramenta percipiuntur.

2. Quod illæ præstentur non deductis impensis, quæ tamen in personalibus deducuntur.

Decimæ divina institutione deberi dicuntur ; inspecta scilicet origine : at lege nova obligatio solvendarum decimarum juri tantum ecclesiastico tribuitur.

Jus illarum percipiendarum spirituale est, quia, propter ministerium spirituale competit ; unde à Laïcis possideri, aut præscribi non potest.

Decimas solvere omnes regulariter tenentur ; nisi ab iis solvendis speciali privilegio exempti sint.

TITULUS I.

De Judiciis.

JUDICIUM est legitima causæ disceptatio, apud competentem judicem, litis finiendæ causa.

Judicium constat, litigantibus potissimum, et judice.

Circa litigantes præsertim inspicendum est, ut legitimam personam standi in judicio habeant.

Litigantium autem unus est Actor, qui ad judicium provocat; alter vero reus, qui convenitur.

Judex est, qui jure proprio, vel alterius delegatione, jurisdictionem exercet, qui talis esse debet, ut legibus, aut moribus judex esse non prohibeatur.

Judicii duæ sunt præcipuæ partes, initium scilicet et finis: initium est litis contestatio; finis vero est sententia Judicis; quæ plerumque judicii nomine designatur: addi potest

et medium causæ; scilicet testium, aliarumque probationum discussiones.

Judicium aliud est ecclesiasticum, aliud sæculare. Ecclesiasticum est quod coram Judice Ecclesiastico agitur. Sæculare est quod agitur coram Judice sæculari.

Rursus judicium aliud possessorium est, aliud petitorium. Possessorium est illud in quo de possessione, vel quasi possessione controversatur. Petitorium in quo de proprietate agitur.

Præterea judicium, vel est summarium, vel plenarium, seu ordinarium. Summarium est illud quod fit de plano, non servatis iis omnibus, quæ ad judiciorum formam desiderantur. Plenarium contra est, quod fit servatis omnibus quæ ad judiciorum formam desiderantur.

Denique aliud civile est, aliud criminale. Civile est, in quo agitur de negotio civili, seu de re familiari. Criminale est, in quo de crimine igitur ratione pœnæ. Aliquando

enim civiliter dumtaxat de crimine
agitur.

TITULUS II.

De in Jus vocando, seu citatione.

Judiciorum civilium præparatoria
sunt in jus vocatio, libelli obla-
tio, et reconventio, seu mutua
petitio.

In jus vocatio seu citatio est ac-
tus quo quis Judicis mandato ali-
quem in jus vocat.

Vocari debet reus ad forum com-
petens, sive ad Judicem competen-
tem.

Forum est locus in quo judicia
exercentur: competens autem dici-
tur in quo reus tenetur judicium pa-
ti; circa quod hæc regula servatur,
ut Actor forum reii sequi debeat.
Qua ratione Clericus, qui adversus
Laicum aliqua actione experiri vult,
ea experiri debet apud judicem sæ-
cularem.

Similiter Clericus, apud Judicem
Ecclesiasticum conveniri debet sive

à Clerico, sive Laïco Actore; adeo
ut Clericus fori privilegio renuntia-
re non possit.

Forum fortitur reus, 1. Ex loco
domicilii. 1. Ex loco contractus. 3.
Ex loco ubi sitæ sunt res de quibus
agitur. 4. Ex causa delicti.

TITULUS III.

De Libelli oblatione.

FActa semel in jus vocatione, de-
bet imprimis Actor suam in-
tentionem reo, et judici exponere, vel
viva voce, ut in levioribus causis;
vel per libellum legitime confectum;
ne scilicet Actori variare liceat, aut
reus dubitare possit, quid sit res-
pondendum.

Est autem libellus, breve quod-
dam scriptum, rem quæ petitur, cau-
sam petendi, Judicis, Actoris & Rei
nomen continens, et præterea Ac-
toris subscriptione munitum. Si ta-
men quid per errorem prætermissum
fuerit, poterit ante litis contestatio-
nem emendari.

Libello tenetur reus respondere, intra certum tempus, quod vulgò viginti dierum est; in quo deliberet, an contendere, an judicem admittere, aut recusare debeat.

TITULUS IV.

De mutuis petitionibus.

EVenit aliquando ut Actor dato libello mutua petitione conveniatur; quo casu debet apud eundem Judicem respondere, licet aliàs competens non sit.

Est autem mutua petitio, reconventio, quæ coram eodem Judice, contra Actorem fit; debetque simul cum causa conventionis, uno eodemque judicio terminari.

TITULUS V.

De Litis contestatione.

Absolutis judicii præparatoriis, sequitur ipsius judicii principium, et fundamentum, quod est litis contestatio.

Definitur litis declaratio, apud

Judicem facta , petitione ab Actore propositâ ; et allegatâ à reo exceptione , super quibus aliqua pronuntiatio Judicis intervenit.

Præcipui hujus effectus sunt , 1. Ex parte Judicis , ut jurisdictionem ipsi demandatam perpetuet ; et ut in præjudicium unius litigantis nihil innovari queat.

2. Ex parte Actoris , ut libellum mutare non possit ; ut rem litigiosam faciat , interrumpatque usucapionem.

3. Ex parte rei , ut possessorem in mala fide constituat.

4. Ut novationem inducat , et ab ea judicium incipiat.

TITULUS VI.

De probationibus.

Lite semel contestatâ , Judicis instruendi causâ , probationes hinc , et inde admittendæ sunt.

Probationes sunt argumenta , quibus veri fides constare debet : cujus-

modi sunt testes, instrumenta, fama, aliaque adminicula.

Horum non est eadem ratio; testes enim, et instrumenta plenam fidem faciunt; fama vero per se sola potest quidem aliquando movere Judicem, sed plenam probationem non facit.

Cæterum ei incumbit onus probandi qui dicit, non qui negat; factum enim negantis, per rerum naturam directè probari non potest.

TITULUS VII.

De Testibus et Attestationibus.

TEstes sunt personæ, quæ negotiis alienis, fidei faciendæ causa, intersunt: attestations verò, sunt ipsa testium testimonia, seu dicta.

Circa testes hæc potissimum observanda sunt, 1. Ut injuratis testibus non credatur.

2. Ut quoties numerus testium lege definitus non est, duo sufficiant, et desiderentur.

3. Ut ii omnes ad testimonium di-

cendum admittantur, qui dicere non sunt prohibiti; ut impuberes, criminosi, mulieres, et Laïci adversus Clericos in causa criminali, quando criminaliter agitur.

TITULUS VIII.

De Fide instrumentorum.

Instrumenta sunt tabulæ, sive scripturæ, quæ rei, de qua agitur, fidem faciunt.

Instrumentorum, alia sunt privata, quæ à privatis conficiuntur, ut Chyrographus; alia publica, quæ à Tabellione fiunt.

Privata non aliter fidem faciunt, quam si ea Auctor ipse agnoverit, aut comparatione litterarum, appareat cujus sint.

Publica certam fidem faciunt, non solum authentica, seu originalia; sed etiam exempla, et descripta, modo publica manu, et jussu Judicis conscripta fuerint.

De Jurejurando.

DEfficientibus plenis probationibus, defertur quandoque jusjurandum.

Definitur jusjurandum invocatio divini Numinis, qua petimus, ut sit testis nostræ asseverationis, vel dici potest affirmatio religiosa fidei faciendæ causa, quæ fit sub attentione divini Numinis.

Ut licitum sit, tres comites habere debet; nempe veritatem, hoc est conscientiæ testimonium: judicium, id est discretionem, ac deliberationem, ne temerarium sit: et justitiam, ut quod juratur justum sit, et licitum.

Jusjurandum, aliud promissorium est, quod alicujus conventionis confirmandæ causa adjicitur: aliud assertorium, quo rei præsentis, vel præteritæ veritas confirmatur; cum autem, litis finiendæ causa, interponitur, vocatur decisorium.

TITULUS X.

De præsumptionibus.

PRæsumptiones quandoque animum Judicis movent, etiam deficiente probacionibus: certè præsumptio rejicit onus probandi in eum, contra quem facit.

Sunt autem præsumptiones conjecturæ, quæ ex ipso facto, cujusque circumstantiis deducuntur.

Quatuor sunt præsumptionum species, temerariæ scilicet, probabiles, violentæ, et necessariæ.

Temerariæ sunt, quæ ex levibus causis proficiscuntur; veluti gestatio annuli, ex qua quis matrimonium probare vellet; tales autem animum Judicis movere non debent.

Probabiles sunt, quæ ex verisimili argumento deducuntur; veluti ut quod remotioribus notum est, à vicinis non ignoretur; hujusmodi præsumptio habetur pro veritate, nisi contrarium probetur.

Violentæ, quæ et præsumptiones Juris dicuntur, sunt eæ quæ ex plur-

ribus indiciis, aut uno plurimum efficaci conflatae sunt; qualis fuit praesumptio Salomonis veram matrem ex sincero affectu dijudicantis; et adversus eam vix admittitur probatio.

Necessaria praesumptio, quae vulgo dicitur praesumptio Juris, et de Jure, est dispositio legis aliquid super praesumpto, quasi sibi cognito stantentis: sic sponsalia de futuro praesumuntur transisse in sponsalia de praesenti, si copula intervenerit.

TITULUS XI.

De Exceptionibus.

EXceptio est actionis exclusio: exceptionum praecipua divisio est in perpetuas, et temporales.

Perpetuae seu peremptoriae, sunt quae semper agentibus obstant, et Actoris intentionem excludunt; ut exceptio rei judicatae, doli mali, vis vel metus, et similes.

Temporales seu dilatoriae sunt quae ad tempus dumtaxat nocent, et Actoris intentionem non perimunt; ut

exceptio fori, excommunicationis, et
similes.

Perpetuæ exceptiones objici pos-
sunt etiam post litem contestatam;
dilatatoriæ verò ante litem contesta-
tam in ipso litis ingressu regulariter
opponendæ sunt.

Cæterum sicut onus probandæ ac-
tionis Actori incumbit, ita etiam
onus probandæ exceptionis incum-
bit Reo.

TITULUS XII.

De Sententia et Re judicata.

Sententia et res judicata differunt,
tanquam causa et effectus: Sen-
tentia enim rem judicatam facit; vi-
delicet postquam appellandi tempus
elapsum est.

Sententia est decretum Judicis ad
litis ordinationem, vel ad ejus de-
cisionem latum.

Duplex distinguitur, interlocu-
toria scilicet, et definitiva.

Interlocutoria, est decretum Ju-
dicis, quod inter principium, et fi-

nem litis fertur ad ejus ordinationem, et præparationem tantum; veluti cum Judex concedit, vel denegat dilationes ad testes examinandos, vel exhibenda instrumenta.

Definitiva est decretum à Judice interpositum de summa, vel capitulo litis, absolutionem vel condemnationem certam Actoris, aut Rei, continens.

Porro ut Sententia ritè feratur, quædam desiderantur.

1. Ut in loco majorum, congruo tempore, et non die feriato, per ipsum Judicem recitetur.

2. Ut certa sit, libelloque conformis, & ut secundùm allegata & probata, servato Juris ordine, proferatur.

3. Ut nihil contineat quod contra leges sacrosve Canones sit; etenim Sententia lata contra leges, sacrosve Canones, ipso Jure nulla est; non item si contra jus litigantium lata sit, tunc enim ipso jure valet, et ad eam rescindendam, appellationis remedio opus est. Academia de Jurisprudenc

TITULUS XIII.

De Appellationibus.

Appellatio est à Sententia Judicis inferioris ad superiorem facta provocatio, ratione gravaminis illati vel inferendi.

Ab omni Sententia appellare licet; ita ut non tantum à Sententia definitiva Jure Canonico appellare liceat, verum etiam ante; puta ab interlocutoria, imo ante litis ingressum appellare licet, à quocumque gravamine illato, vel inferendo.

Non admittitur tamen appellatio à Sententia correctionis: quoniam à Sententia correctionis appellare, ab ipsa regula appellare est.

Ab omnibus Judicibus appellare permittitur: fitque appellatio à Sententia inferioris Judicis ad superiorem gradatim; hoc est non omisso medio.

Bis tantum in qualibet causa appellare permittitur.

Appellationis interponendæ causa decem dies dantur; semel autem

interposita appellatio intra annum, aut si per Judicem, vel casum majorem trahatur, intra biennium peragenda est.

Duplex est appellationis effectus: primus, ut suspendat executionem Sententiæ: secundus, ut devolvat causæ cognitionem ab inferiori Judice ad superiorem.

LIBER QUARTUS.

TITULUS I.

De Accusatione, Inquisitionibus, et Denunciationibus.

CRIMINA solent coerceri, vel per delationem et postulationem alterius; nimirum per accusationem & denunciationem: vel nemine deficiente, et solo Judicis officio, puta per inquisitionem.

Itaque crimina tribus modis vindicantur, accusatione, inquisitione, et denunciatione.

Accusatio est delicti delatio solem-

nis , apud competentem Judicem ,
vindictæ gratia , facta.

Dicitur *solemnis*, ad quam requiritur , 1. Ut adsit legitimus accusator , qui judici accusationem in scriptis offerat , et præsens præsentem accuset.

Legitimus accusator intelligitur quicumque accusare specialiter prohibitus non est ; ut inimicis , conspirator , excommunicatis , infamis , et quidam alii.

2. Ut fiat sub inscriptionis vinculo ; est autem inscriptio , libellus , quo continetur nomen Actoris et Rei , genus , locus , tempusque criminis admissi ; et quo promittit accusator se perseveraturum in judicio ad finem litis , et se subjicit pœnæ Tallionis , si calumniose accusasse probetur.

Inquisitio est investigatio criminis à Judice ex officio instituta.

Hæc ideo recepta est ne deficiente accusatore crimina maneant impunita ; Magistratus enim curare

debent ut Respublica malis hominibus purgetur.

Fit igitur inquisitio ex Judicis officio; sed eam præcedere debet fama publica, eaque ex plurium, et gravium personarum relatione conflata; quapropter fama dicitur vicem accusatoris sustinere.

Denunciatio est delicti delatio, quæ fit ad Magistratum, citra accusationis solemnia, emendationis causa, non vero vindictæ gratia.

Denunciationi autem caritativa monitio præmittenda est; ne aliàs negotii potius faciendi studio, quam zelo caritatis impellente, procedere videatur.

Itaque ne facilis sit, et temeraria criminum objectio: accusationem præcedere debet inscriptio; inquisitionem clamosa insinuatio; et denunciationem caritativa monitio.

Criminum alia præsertim divinam Majestatem, alia præcipuè homines lædunt.

Prioris generis sunt, Simonia,

Hæresis, Schisma, Apostasia, Blasphemia, et Sortilegium

Posterioris generis sunt, homicidium, Adulterium, Stuprum, Raptus, Incestus, Falsum, Furtum, Rapina, Usura &c.

TITULUS II.

De Simonia.

Nomen accepit crimen illud à Simone Mago, qui pecuniam obtulit Apostolis, ut ad eorum exemplum per manum impositionem dandi Spiritus Sancti potestatem consequeretur.

Simonia est studiosa voluntas emendi vendendique spiritualia, aut spiritualibus annexa.

Dicitur *studiosa voluntas*, quia cum spiritualia in commercio non sint, nulla earum venditio esse potest; unde qui pro spiritualibus pretium dat, ea quidem emere studet, revera tamen non emit.

Dicitur *emendi vendendique* ubi notandum est, emptionis venditio-

nis nomine quolibet negotium non gratuitum intelligi, seu quo munus pretiumve, aut ejus, loco aliquid intervenit.

Dicitur *Spiritualia, aut, &c.* Per spiritualia hic intelliguntur gratiæ quæ proficiscuntur à Deo, ut dona Spiritus Sancti, Sacramenta; spiritualibus vero annexa sunt, vasa sacra, beneficia jus patronatus, &c.

Dividitur Simonia in realem, conventionalem, et mentalem.

Realis est quæ traditione completur ex utraque parte, vel saltem inchoatur.

Conventionalis est pactio, de re temporali danda pro spirituali.

Mentalis est quæ mente concipitur aliquo actu subsecuto, ut cum aliquid temporale datur animo et affectu accipiendi aliquid spirituale, vel contra; quæ quidem Simonix species Deum solum ultorem habet.

Altera circumfertur Simonix divisio, nimirum ut altera Juris divini esse dicatur, altera ecclesiastici, seu

ut loquuntur, quædam dicuntur prohibita, quia sunt Simoniaca, quædam vero Simoniaca dicuntur, quia prohibita sunt.

Primi generis sunt ea quæ sui natura, in veteri etiam Testamento vendi prohibita sunt, veluti Sacramenta, gratiæ, dona Spiritus Sancti. Secundi generis sunt ea quæ quidem sui natura in venditionem cadunt, sed quæ citra peccatum non possunt vendi, propter nimirum constitutionem Ecclesiæ, quæ ea vendi prohibuit, ob reverentiam rerum spiritualium quibus annexa sunt, ut Præbendæ, Jus Patronatus, &c.

TITULUS III.

De Hæreticis, Schismaticis, et Apostatis.

HÆretici sunt qui à sententia et tramite Catholicæ Religionis aberrantes, alienam à mente Ecclesiæ doctrinam profitentur, eamque pertinaciter defendunt. Hæreticum enim error non facit, sed in errore pertinacia.

Hæreticos autem propter contractam Baptismo obligationem meritò coercet Ecclesia, non item Judæos, Sarracenos et Paganos, in quos nullum habet imperium.

Schismatici sunt ii qui se Christi Vicario non subjicientes, separantur ab unitate Ecclesiæ, quæ uno eodemque spiritu continetur.

Illi ab hæreticis maxime differunt, hæresis enim est diversa sequentium secta, schisma vero eadem sequentium separatio; Hæretici de Deo falsa sentiunt, Schismatici vinculum unitatis dissolvunt, et quamvis eadem quæ credimus erendant, iniquis tamen discissionibus à fraterna caritate dissiliunt.

Apostatæ sunt ii qui fidem, aut regularem vitam, aut ordinem deserunt. Apostatæ enim dicuntur, 1. Qui susceptam fidem deserunt, et ad Judaïcam, Paganam, aut Mahometanam impietatem transeunt. 2. Qui monasticum habitum abjiciunt. 3. Qui susceptum ordinem deserunt.

TITULUS IV.

De Homicidio.

Homicidium est hominis ab homine facta occisio; aliud voluntarium est, aliud necessarium, aliud casuale.

Voluntarium est illud, quod fit consultò, data opera, odii puta, aut vindictæ gratia.

Necessarium est, quod fit ex necessitate, vitæ adversus aggressorem tuendæ causa.

Casuale est, quod à non cogitante per imprudentiam inconsultò committitur.

Cæterum nemo ignorat homicidium gravissimum crimen esse, cum neque fortuito, neque necessitate ad id impellente committitur.

TITULUS V.

De Adulterio, Stupro, Incestu, et Raptu.

Adulterium est alieni thori violatio: à stupro differt, quod adulterium cum nupta com-

mittatur ; stuprum vero sit fornicatio quæ committitur cum vidua, aut virgine honeste vivente.

Incestus est illegitima cum cognata , aut affini in gradu prohibito, conjunctio.

Raptus est mulieris abductio.

TITULUS VI.

De Furto, et Rapina.

Furtum est rei contrectatio fraudulosa, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei , vel etiam usus ejus, possessionisve , quod lege naturali prohibitum est admittere.

Rapina est violentum et improbum furtum, seu violenta rei corporalis ablatio.

TITULUS VII.

De Usuris.

Usura Jure Canonico est quidquid ultra fortem exigitur, vel est ad sortem debitam quælibet accessio.

Præcipua usurarum divisio fit in

lucratorias, punitorias, et compensatorias.

Lucratoriæ sunt quæ pro ipso pecuniæ usu, et propter merum lucrum creditori præstantur, quæ fœnoris nomine designari solent.

Punitoriæ sunt poenæ frustrationis et moræ, quæ debitori procrastinanti et congruo tempore non solventi infliguntur.

Compensatoriæ sunt quæ præstantur creditori ratione ejus quod interest; id autem quod interest definitur id quod abest alicui, quodque lucrari potuit, seu damnum emergens, et lucrum cessans.

Illud vero quod interest neque merum lucrum est, ut fœnus, neque mera poena, ut usura punitoria, sed utilitatis amissæ reparatio; unde modum à quantitate sortis non accipit, quippe quam superare potest, modo tamen duplum ejus non excedat.

Usuræ punitoriæ Jure Canonico non prohibentur, saltem si non pe-

tantur tanquam mera pœna, sed tanquam id quod interest.

Non prohibentur compensatoriæ; unde gener dotis promissæ fructus in dotem imputare non tenetur, sed eos recte compensat cum oneribus matrimonii quæ ei sustinenda incumbunt

Lucratoriæ omninò prohibentur, harum autem prohibendarum plures causæ fuerunt, mutui natura, caritatis defectus, et lucri cœcus furor.

TITULUS VIII.

De Pœnis.

PŒna proprie est delicti coercitio, vel æstimatio.

Pœnarum, quibus utitur Ecclesia ad reprimendam malitiam perversorum, quædam sunt fori interioris, quædam vero sunt fori exterioris et judiciarii.

Pœnæ fori interioris sunt eæ quas Sacerdos peccatori confitenti, inspectis singulis rerum, et personarum differentiis imponit.

Pœnæ fori exterioris et judiciarii sunt, quæ cum strepitu forensi publice inferuntur ab iis qui exteriorem et contentiosam jurisdictionem habent.

Altera pœnarum Jure Canonico divisio fit in spirituales et temporales.

Spirituales sunt quæ in animam decernuntur, ut Excommunicatio, Suspendio, Interdictum.

Temporales sunt quæ corpus affligunt, vel patrimonium, famamve, et existimationem minuunt.

Primi generis est incarcerationio, et fustigatio, ita tamen ut ad effusionem sanguinis non procedat: Ecclesia enim abhorret à sanguine.

Secundi generis est spoliatio Beneficii et multa pecuniaria.

Tertii generis est infamiæ irrogatio.

TITULUS IX.

De Censuris Ecclesiasticis.

Pœnæ nomen latius patet, quam censuræ; omnis quippe censura pena est, non contra.

Est autem censura poena spiritualis et medicinalis spiritualium privationem, vel suspensionem continens.

Solus fidelis censuris obnoxius est; solus quoque vivus, licet mortuus illis irretitus declarari possit, eamque ob causam ecclesiastica sepultura privari: denique solus peccato mortali gravatus et contumax censuris obnoxius est; quia censura est poena medicinalis, unde absque prævia monitione inferri non debet.

Censuræ tres sunt species, Excommunicatio, Suspendio, et Interdictum.

Depositio autem et Degradatio cum non sint poenæ medicinales, censurarum numero non adscribuntur, nisi improprie.

Censura quoque non est irregularitas, quia proprie obex est, impedimentum, seu inhabilitas non poena; nec semper ex delicto nascitur.

TITULUS X.

De Excommunicatione.

EXcommunicatio est censura ecclesiastica quæ fideles à Sacramentorum participatione, vel ab ipso Ecclesiæ corpore et omni Fidelium communione excluduntur.

Duplex distinguitur, major et minor.

Major excommunicatio, quæ et anathema dicitur, est ea quæ privat irretitum à participatione Sacramentorum, et à fidelium communione.

Minor est quæ privat excommunicatum à participatione passiva Sacramentorum, non tamen à fidelium communione; quin etiam ea innodatus retinet quæ jurisdictionis sunt, puta eligit, licet non possit eligi.

Alia excommunicationis divisio fit in eam, quæ dicitur à jure seu latæ sententiæ, et eam quæ dicitur à Judice, seu ferendæ sententiæ.

A Jure, seu Canone excommunicatio, seu latæ sententiæ, dicitur ea quæ irrogatur ipso facto, lege ipsa, seu ipso Canone factum notante, nullo interveniente Judicis officio, ut si quis violentas manus in Clericum injecerit.

Ab homine, seu ferendæ sententiæ excommunicatio dicitur ea quæ à Judice pronunciatur.

A minori excommunicatione absolvit qui et à peccato; à majori qui ligare potest, nisi reservata sit summo Pontifici absolutio; urgente tamen mortis periculo etiam simplex Sacerdos potest à qualibet excommunicatione absolvere.

TITULUS XI.

De Suspensione.

Suspensio est censura ecclesiastica quæ Clerico, Ordinis, Officii, vel Beneficii executionem inhibet.

Differt ab excommunicatione, primo quod cadat in Clericos tantum, excommunicatio vero etiam in Laicos cadit.

2. Quod à functionibus ecclesiasticis tantum Clericum prohibeat: excommunicatio vero separat irritum à Fidelium communionem, aut saltem à participatione Sacramentorum.

Triplex circumfertur suspensionis divisio.

Prima fit in generalem et particularem.

Generalis est quæ in totum, seu ab omnibus functionibus Clericum prohibet, puta quando simpliciter et absolute concepta est.

Particularis est ea quæ prohibet à quarundam functionum exercitio,

relicto cæterarum usu.

Secunda suspensionis divisio est in eam quæ infligitur ad certum tempus, quo elapso ipso Jure tollitur, et eam quæ infertur sine ulla temporis præfinitione, et tandiu durat donec absolutio impetrata fuerit.

Tertia est in eam quæ infertur à Jure, et eam quæ ab homine infertur.

Ea autem quæ à Jure infertur est quæ ipso facto et Canonis potestate infertur. Non tantum summus Pontifex ab ea potest absolvere, verum etiam Episcopus.

Illa vero quæ ab homine infertur est quæ sententia à Judicis, præmissa canonica monitione, adhibita scriptura et causa suspensionis expressa, infertur. Ab hac absolvit qui inflixit, vel ejus Superior si appellatum sit.

Porro qui contra Suspensionem ministrat, fit irregularis.

TITULUS XII.

De Interdicto.

Interdictum est censura ecclesiastica qua certis personis, certisve locis, divinis officiis, sepultura Sacramentorum administratione, aut perceptione interdicitur.

Triplex est interdictum, personale, locale, et mistum.

Personale est quod prolatum est in personas, easque dumtaxat ligat, in quas prolatum est.

Locale est quod prolatum est in loca ipsa.

Mistum est quod in personas et loca ipsa prolatum est.

Præterea sicut excommunicatio et suspensio, ita et interdictum vel ipso jure, vel ab homine infligitur.

Qui interdictum sciens violat, irregularitatem incurrit, à qua solus summus Pontifex eum liberare potest.

Observandum tamen est tempore interdicti Baptismum, Confirmationem, et morientibus Poeniten-

tiam, atque Eucharistiam ministrari posse.

Possunt quoque tempore interdicti divina officia submissa voce, clausis januis, non pulsatis campanis celebrari, certis diebus exceptis in quibus hoc temperamentum adhiberi necesse non est.

TITULUS XIII.

De Irregularitate.

Irregularitas censura quidem non est, ut jam diximus, sed censuræ affinis, et ex ea sæpe nascitur.

Irregularis dicitur qui est extra regulam, qui alienus est à regula, et quem Canon, seu regula non admittit: Clericus enim debet esse irreprehensibilis, unde in quibus casibus Sacri Canones aliquem notant, ut reprehensibilem, is certè est irregularis.

Est autem irregularitas canonicum impedimentum, quo quis prohibetur ordinari, aut ministrare in

susceptis Ordinibus, vel ad superiorem ascendere.

Dicitur canonicum impedimentum, tum quia Sacri Canones definerunt, qui possint ad Ordines admitti vel non, tum quia nulla admitenda est irregularitas, nisi quæ in jure expressa sit.

Ex plurimis causis nascitur irregularitas, sed omnes ad duas possunt revocari, nempe ad defectum, et ad delictum.

Prioris generis sunt defectus natalium, vitium corporis, bigamia, servitus, et obligatio ad ratiocinia.

Posterioris generis sunt homicidium, simonia, contumacia, et crimina fere omnia, modo notoria sint et non occulta.

Defectus natalium, quia licet ipsi culpa vacent, turpitudine tamen natalium decori Ecclesiæ esse potest.

Vitium corporis, non quodlibet ut olim, sed illud dumtaxat quod officii executionem impedit, vel quod sine scandalo officio fungi non patitur.

Bigamia, quia is qui carnem suam divisit, aptus non est ad representandam unitatem conjugii, quod Christus per Incarnationem cum Ecclesia contraxit.

Servitus, quoniam Ecclesia tollere noluit jura Dominorum in servos.

Homicidium, nisi ita necessarium sit, ut qui insidiatorem occidit non potuerit aliter periculum effugere; vel nisi homicidium casuale omnino sit, et absque culpa; adeo ut qui aliquem casu interemit non dederit operam rei illicitæ, et præterea congruam diligentiam adhibuerit.

Contumacia, nempe in Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante.

Tollitur irregularitas per dispensationem summi Pontificis; si ex defectu natalium oriatur, tollitur per subsequens matrimonium, item per professionem vitæ regularis.

De Depositione, seu Degradatione.

DEpositio est poena canonica qua quis in totum, et in perpetuum à suo gradu ejicitur.

Difert hæc poena à censuris ecclesiasticis, quod illæ sint medicinales, et ad tempus tantum irrogentur; depositio vero fit in perpetuum, adeo ut depositus non possit esse quod antea fuerat, nisi gradum amissum de manu Episcopi recipiat.

Duplex distinguitur, scilicet verbalis et actualis.

Verbalis est ea quæ fit Judicis sententia.

Actualis, quæ specialiter degradatio dicitur, est ea quæ fit solenni detractio vestium, et ornamentorum sui ordinis gradatim facta.

Fieri debet utraque à proprio Episcopo, certo Episcoporum numero assistente, puta duodecim in

Judicio Episcopi , sex in causa Presbyteri , et tres in causa Diaconi.

Sed quia difficile esset tot simul Episcopus convenire , potest deponi Presbyter á solo Episcopo , vel ejus Vicario generali , assistentibus loco Episcoporum Abbatibus , vel aliis personis in dignitate Ecclesiastica constitutis.

Certe in minoribus Ordinibus numerus Episcoporum non requiritur.

FINIS.

...in causa...
...et nec in causa...

...quod quia dicitur...
...potest...

...et a solo...
...in causa...

...Episcopum...
...in dignitate...

...Cetero in...
...Episcoporum...

FINIS

1/15

5766